

УДК 528.4

В. САЙ*, Л. ВИНАРЧИК, Л. ГУЛЬКО

Кафедра кадастру територій, Національний університет “Львівська політехніка”, вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, Україна, тел. +38(032)2582631, *ел. пошта: Vira.M.Sai@lpnu.ua (0984226602)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Мета цієї наукової роботи – оцінити можливості розвитку фермерських господарств у сучасних умовах, а також з’ясувати проблеми та перспективи фермерських господарств в Україні. **Методика.** Фермерське господарство являє собою форму підприємницької діяльності громадян зі створенням або без створення юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, переробляти і реалізовувати таку з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих для ведення сімейного фермерського господарства. Важлива роль у виробництві сільськогосподарської продукції нині відводиться фермерським господарствам, що фактично стали повноправними суб’єктами в аграрній багатокладній економіці, пройшли перший етап формування і становлення. Наявність значної кількості великотоварних виробників, проблеми організації та розташування гуртових ринків, недостатній рівень заселеності сільських територій, неналежний рівень ресурсозабезпечення – все це визначає специфіку конкурентного середовища, в якому функціонують фермерські господарства. Завдання розвитку фермерських господарств в Україні вимагає вивчення особливостей їхньої діяльності, аналізу сучасного етапу функціонування фермерських господарств, виявлення перешкод на шляху їх розвитку й окреслення напрямів удосконалення їхньої діяльності. Саме це і визначає актуальність цієї роботи. **Результати.** Проаналізовано масштаби та тенденції розвитку фермерських господарств в Україні, їхнє місце серед інших сільськогосподарських виробників, зокрема за областями України, охарактеризовані основні показники їхньої діяльності. Підтверджено, що, незважаючи на велику кількість фермерських господарств, їх місце в економіці сільського господарства України і донині залишається незначним. Виявлено основні організаційно-економічні проблеми розвитку фермерських господарств в Україні, які пов’язані із відсутністю власного капіталу, умов вільного доступу до кредитів, а також із неадекватним співвідношенням між цінами на технічні засоби та сільськогосподарську продукцію. Розкрито становище фермерських господарств у світі. **Наукова новизна та практична значущість.** Висвітлено розвиток фермерства як пріоритетної форми аграрних господарств. Запропоновано низку заходів для розвитку фермерських господарств. Наведено переваги фермерських господарств над особистими селянськими господарствами та над сільськогосподарськими підприємствами. Розкрито проблеми та перспективи фермерства в Україні.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства; фермерські господарства; ефективність; виробництво; сільськогосподарська продукція; ресурсний потенціал.

Вступ

Під час переходу України до ринкової економіки було створено сприятливі умови для функціонування нових організаційних форм підприємницької діяльності в сільському господарстві [Malashevskiy M., 2018]. У ринкових умовах фермерство є поширеною формою господарювання, воно сприяє забезпеченню продовольчої безпеки в Україні, забезпечує ефективне використання незадіяних виробничих ресурсів, створює додаткові робочі місця, збільшує обсяг грошових надходжень до місцевих бюджетів [Perovich L., 2019]. Функціонування фермерських господарств у сучасних умовах супроводжується проявом численних проблем. Особливого значення набувають питання удосконалення економічного середовища функціонування фермерських господарств, підвищення ефективності

виробництва та їх місця в аграрному секторі нашої країни.

Основними виробниками сільськогосподарської продукції у високорозвинених країнах світу є фермерські господарства. Нині в Україні зареєстровано понад 43 тисячі фермерських господарств, хоча вони не досягли належного рівня економічного розвитку порівняно з розвиненими країнами [Stupen N., 2019].

Особливістю розвитку фермерських господарств на сучасному етапі є їх якісний розвиток. За останнє десятиріччя кількість фермерських господарств істотно не збільшилася, а в деякі роки спостерігалось навіть зменшення. Це зумовлює збільшення розмірів, підвищення концентрації виробництва, нарощування капіталу фермерських господарств. Однак функціонування фермерських господарств залишається недостатньо

ефективним. Частка цих господарств у виробництві валової продукції становить лише 3,9 %, хоч вони займають 7,4 % площі сільськогосподарських угідь країни. Саме тому виникає потреба поглибленого вивчення змін у структурі та технології виробництва, продуктивності праці, процесах спеціалізації та концентрації виробництва у фермерських господарствах, підвищення ефективності їх функціонування [Stupen N., 2019].

До основних проблем розвитку фермерських господарств належать недостатнє забезпечення фінансовими ресурсами, низький рівень залучення довгострокових кредитів, висока зношеність технічних засобів, незначний обсяг державної підтримки.

Важливість цих проблем спонукала окреслити низку питань, які потребують системного аналізу та прогнозу перспектив розвитку, постійного вивчення та моніторингу, створення економічних систем, що забезпечуватимуть фермерським господарствам розширене відтворення.

Мета

Мета статті – аналіз сучасного етапу розвитку фермерських господарств України та виявлення загальних тенденцій, що характеризують їхню виробничо-комерційну діяльність.

Методика

Найчисленнішою формою господарювання в Україні є фермерські господарства, які в сукупності формують особливий сільськогосподарський уклад – фермерський.

Діяльність таких господарств визначається Законом України “Про фермерське господарство”, який не регламентує їх розміри та суб’єктний склад. Сьогодні фермерське господарство може функціонувати як юридична і фізична особа.

У ході аграрної реформи кількість фермерських господарств неістотно зменшилась – із 40350 господарств у 2012 р. до 34500 у 2018 р. (табл. 1). В

Україні на кінець 2018 р. порівняно з 2017 р. зареєстрованих фермерських господарств стало більше з 34137 до 34500.

Хоч останніми роками спостерігається зменшення кількості фермерських господарств, площа земель у користуванні фермерів зростає, про що свідчить табл. 1. У 2012–2018 рр. площа сільськогосподарських угідь зросла більш як 1,1 разу.

Аналізування роботи фермерських господарств України показало, що згідно зі статистичними даними на 1.01.2018 р. 4,6 млн га землі належало фермерським господарствам, з яких 0,8 тис. га (17,4 %) перебувало у державній та 3,8 млн га (82,6 %) – у приватній власності [Будзак В., 2018].

Кількість фермерських господарств істотно різниться за областями (табл. 2). Найбільше їх в Одеській області – 3650, Миколаївській – 3252, Дніпропетровській – 3145 і Кіровоградській областях – 2591. Разом на ці чотири області припадає 12942 фермерські господарства, а це понад 40 % від загальної кількості фермерських господарств країни. Отже, найбільше фермерів функціонує у зоні степу, де існують сприятливі умови для вирощування зернових культур і сояшнику, які є найрентабельнішими культурами. Найменше фермерських господарств в таких областях, як: Рівненська – 356, Івано-Франківська – 531 і Чернівецька – 548. Загалом у цих областях зареєстровано лише 1435 фермерських господарств, а їх питома вага у загальній кількості становить близько 4 %.

За розміром сільськогосподарських угідь у розрахунку на одне фермерське господарство найбільшими є господарства Луганської (285 га), Харківської (223 га) і Чернігівської областей (208 га) (табл. 2).

Розміри земельних ділянок істотно впливають на ефективність виробництва. Необхідно, щоб фермерські господарства були раціональними в організаційно-економічному плані. Розподіл фермерських господарств за розміром землекористування відображено у табл. 3.

Таблиця 1

Фермерські господарства України

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість сільськогосподарських підприємств за формами господарювання, од.	49414	49046	46199	45379	47697	45558	45590
зокрема фермерських господарств, од.	40350	34068	32133	32303	33682	34137	33164
фермерських господарств до загальної кількості підприємств, %	68,9	69,7	71,6	71,2	70,6	74,9	75,7
Площа с/г угідь у користуванні ФГ, тис. га	4389	4555	4708	4344	4438	4580	4749,5

Таблиця 2

Динаміка чисельності фермерських господарств за регіонами

Назва АТУ	Кількість зареєстрованих господарств, од.	Площа сільгоспугідь у користуванні, тис. га	Середня площа сільгоспугідь одного господарства, га
Україна	33164	4749,5	117
АР Крим	–		
Вінницька	1893	258,2	133
Волинська	580	64,2	85
Дніпропетровська	3145	477,5	142
Донецька	928	182,8	178
Житомирська	580	98,6	114
Закарпатська	883	15,0	11
Запорізька	2005	341,4	167
Івано-Франківська	531	54,0	62
Київська	1266	190,3	130
Кіровоградська	2591	424,9	168
Луганська	768	226,2	285
Львівська	792	84,4	70
Миколаївська	3252	377,5	105
Одеська	3650	432,8	104
Полтавська	1903	285,8	135
Рівненська	356	48,5	85
Сумська	652	137,0	191
Тернопільська	633	95,3	110
Харківська	1256	278,9	223
Херсонська	1934	289,7	135
Хмельницька	1099	153,6	130
Черкаська	1294	183,3	135
Чернівецька	548	49,6	50
Чернігівська	644	127,9	208

Таблиця 3

Розподіл фермерських господарств за розміром землекористування

Назва	2005	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2015	2019*
Господарства, що мали сільгоспугіддя	39542	39227	38302	37220	36624	36332	35970	34589	35120
з них площею, га									
до 5	6112	5973	5605	5459	5172	4949	4633	4191	1697
5,1–10,0	4302	4105	3873	3774	3687	3539	3490	3187	2478
10,1–20,0	5115	4877	4802	4561	4438	4429	4384	4130	3788
20,1–50,0	14636	13774	13328	12973	12711	12568	12439	11890	11207
50,1–100,0	3851	4038	4072	4074	4090	4205	4398	4495	4186
100,1–500,0	4119	4735	4778	4542	4700	4776	4691	4711	4727
500,1–1000,0	775	959	1046	1013	997	1029	1078	1094	1131
1000,1–2000,0	456	535	562	584	582	588	594	600	628
2000,1–3000,0	88	130	128	128	135	144	143	155	160
3000,1–4000,0	48	49	51	54	54	48	54	68	42
Більше ніж 4000,0	40	52	57	58	58	57	60	68	57
Господарства, що не мали сільгоспугідь	2903	4183	4144	4304	4341	4344	4782	4839	1650

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя

Як бачимо, більшість фермерських господарств дрібні, у їхньому користуванні до 50 га сільськогосподарських угідь (70 %). Це зумовлює певні особливості ведення виробничо-господарської діяльності та не дає

їм змогу раціональніше використовувати наявний виробничий потенціал, забезпечувати високу врожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тваринництва. Поряд з тим, в Україні є більше ніж

сотня фермерських господарств, що використовують понад 3000 га сільськогосподарських угідь.

За даними Державної служби статистики України, у 2018 р. у власності фермерських господарств було загалом 4749,5 тис. га сільськогосподарських угідь, про що свідчить рис. 1 [Сільське господарство України, 2019]. Незважаючи на те, що останніми роками спостерігається зменшення кількості фермерських господарств, площа земель, що перебуває у користуванні фермерів, зростає. Збільшення площі землекористування фермерів зумовлено насамперед тим, що вони орендують землі.

Позитивним явищем у господарській діяльності є те, що валова продукція фермерського господарства щорічно зростає, як відображено у табл. 4. Підвищується також частка фермерства у структурі сільськогосподарського виробництва (від 6,3 % у 2012 р. до 8,8 % у 2018 р.).

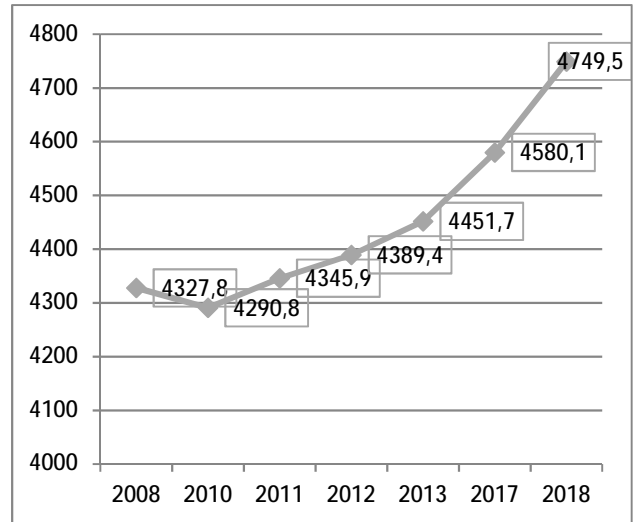

Рис. 1. Динаміка розмірів земельної площі, наданої фермерським господарствам, у 2008–2018 рр.

Таблиця 4

Вартість валового виробництва сільськогосподарської продукції у фермерських господарствах

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вартість фермерської валової продукції, млн грн	14111	19091	19189	18909	22101	21743	22450
фермерське виробництво до загального обсягу сільськогосподарської продукції, %	6,3	7,6	7,6	7,9	8,6	8,7	8,8
на 1 га сільськогосподарських угідь, грн	3215	4191	4076	4353	4980	4747	4880

Позитивною, на наш погляд, є також тенденція до зростання обсягів виробництва валової продукції у розрахунку на одне фермерське господарство (рис. 2). За останні шість років цей показник збільшився в 1,9 разу.

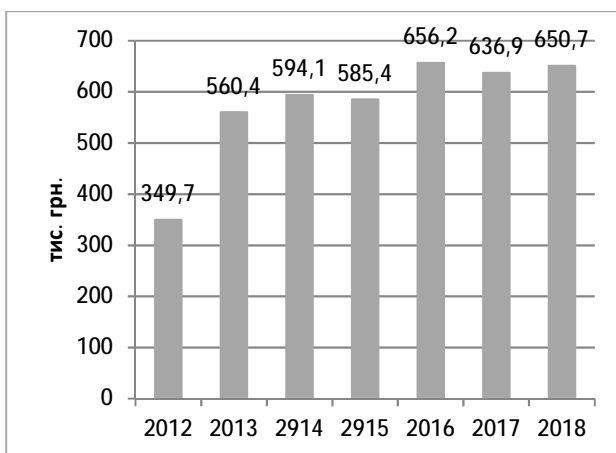

Рис. 2. Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції у розрахунку на одне фермерське господарство

Рівень рентабельності виробництва у фермерських господарствах перевищує загальний показник рівня рентабельності в сільському господарстві України, що наочно демонструє табл. 5.

За даними табл. 6 можна простежити загальну ситуацію спеціалізації виробництва фермерських господарств України. У 2018 р. вони виробили близько 10,1 млн т зерна і зернобобових; 2,8 млн т соянишнику; 116,0 тис. т картоплі та 253,0 тис. т овочевих культур.

Істотним напрямом підвищення ефективності виробництва у фермерських господарствах є раціональне використання виробничих ресурсів. Одним із значущих натуральних показників ефективності виробництва слугує досягнутий рівень урожайності сільськогосподарських культур (табл. 6).

Спостерігається підвищення рівня врожайності майже всіх вказаних культур. Однак загалом урожайність основних сільськогосподарських культур залишається низькою. Проведені дослідження свідчать, що урожайність сільськогосподарських культур у фермерських господарствах дещо нижча порівняно з іншими сільськогосподарськими підприємствами. Це пояснюється неосвоєнням сівозмін, недотриманням технології вирощування сільськогосподарських культур, недостатнім забезпеченням мінеральними й органічними добривами, засобами захисту рослин і, особливо, високоякісною сучасною технікою.

Фермерські господарства виконують важливі соціальні функції у селі, адже забезпечують сільське на-

селення робочими місцями, сприяють розвиткові соціальної інфраструктури.

Дані Державної служби статистики України підтверджують, що загальна чисельність працівників у фермерських господарствах за 2012–2018 рр. зменшилась на 11268 осіб (табл. 7). Водночас кількість членів фермерських господарств збільшилась на 2,2 тис. осіб

(табл. 7). Це посприяло можливостям створення нових робочих місць для найманих працівників, що сьогодні надзвичайно важливо для села як в економічному, так і у соціальному плані. Хоча слід визнати, що в досліджуваній період темпи збільшення земель у фермерських господарствах перевищували зростання кількості їхніх працівників.

Таблиця 5

Рівень рентабельності виробництва

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Рівень рентабельності всіх підприємств, %	20,7	11,2	25,8	30,4	25,6	18,7	21,0
Рівень рентабельності фермерських господарств, %	27,8	12,5	29,6	25,8	27,2	19,2	24,0

Таблиця 6

Урожайність сільськогосподарських культур у фермерських господарствах України, тис. т

Показник	2000	2005	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Зернові й зернобобові	1256,4	4082,7	4702,5	7693,3	7650,2	8880,9	8686,4	10104,9
Соняшник	347,3	735,0	1208,5	1956,1	2167,0	2644,3	2365,3	2811,6
Картопля	56,4	84,7	161,3	206,9	126,0	120,7	107,4	116,0
Культури овочеві	82,6	156,1	211,9	327,8	282,5	298,4	272,1	253,0
Культури плодові та ягідні	3,9	10,8	37,0	55,8	68,3	95,5	75,5	135,2

Таблиця 7

Динаміка чисельності працівників у фермерських господарствах

Показник	Роки						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Чисельність працівників фермерських господарств, осіб	100243	98617	94780	93704	91875	90134	88975
зокрема: членів фермерського господарства, тис. осіб	16,1	17,0	17,9	18,7	17,9	18,2	18,3

Продовжуючи дослідження проблематики, розглянемо досвід європейських країн та світу. У країнах Північної Америки на одного фермера припадає від 190,0 до 600,0 га, в більшості країн Азії та Африки – 2,0–100,0 га земель, в Новій Зеландії й Австралії – від 2 до 20 тис. га [Бодак Г., 2018].

Головною організаційно-правовою формою аграрних підприємств США є ферма, частка яких майже 98 %, решта сільськогосподарські корпорації [Михайлик А, 2016].

Зауважимо, що в Україні фермерські господарства за показником землекористування значно випереджають країни Східної Європи, де середні розміри індивідуальних господарств такі: Чехія – 2–10 га, Угорщина 2–11, Польща – 7, Румунія – 4, східна частина Німеччини – 17 га, але поступаються США – 195 га [Жибак М., 2018].

Наше дослідження підтверджує, що фермерські господарства є реальними, дієвими одиницями сільськогосподарського виробництва, причому домінують у структурі сільського господарства багатьох країн Європи та інших регіонів світу. Це актуально як для промислово розвинених країн, так і для країн, що розвиваються. Стійке зростання сімейних фермерських господарств відзначається в усіх регіонах світу порівняно з 1961 р. [Sourisseau, J., 2015].

І навіть більше, автори, аналізуючи розвиток біоенергетики в країнах, що розвиваються, виділяють сімейні фермерські господарства як структури, здатні вирішувати не тільки виробничі, технологічні, а й екологічні, соціальні, а також біоенергетичні проблеми [Maltsoglou I., 2014].

Згідно із твердженнями дослідників, у структурі сільського господарства США у 2018 р. активи сімей-

них фермерських господарств досягали 97,6 %, відповідно 23,5 % – великі фермерські господарства і 74,1 % – малі. Отже, сімейні фермерські господарства становлять основу сільського господарства США, забезпечуючи 85,1 % валового збору сільськогосподарської продукції: 58,0 % – малі фермерські господарства та 27,1 % – великі [Норре R., 2016].

Сімейні фермерські господарства, що становлять 97,6 % усіх ферм США, виробляють 85 % обсягу сільськогосподарської продукції [Єлісеєва Л., 2017]. У США фермери працюють під суворим контролем уряду, особливо стосовно збереження сільськогосподарських угідь. Фермерам систематично допомагають кредитами, організовують для них семінари з метою навчання та консультацій.

У країнах ЄС із 129 млн га земель, на яких ведуть виробництво фермери, 76 млн га є їх власністю, а 5 млн га (41 %) орендовані. Зокрема, частка земель, які використовують фермери у Бельгії на умовах оренди, в середньому щорічно становить 67,6 %, у Франції – 52,7 %, в Англії – 37,4, у США – 41, у Нідерландах – 38, у Німеччині – 36, в Італії – 18,8, у Данії – 18,5, в Ірландії – 12,5 % [Бодак Г., 2018].

Нині у Франції добре розвинені кредитна кооперація і постачальницько-збутові кооперативи, через які реалізується 56 % обсягу сільськогосподарської продукції [Mac Donald J., 2016].

У країнах ЄС розмір сільськогосподарських угідь сімейних фермерських господарств коливається від 2,0 га до 500,0 га. Заохочується добровільне виведення сільськогосподарських угідь з обробітку із компенсаціями втрат фермерам. У разі виведення 20 % і більше сільськогосподарських угідь із використання на термін не менше ніж п'ять років фермерам надається компенсація [United Nation, 2015].

Досліджуючи фермерські господарства, можна помітити, що саме вони становлять фундамент сільського господарства нашої країни. Тому вважаємо за доцільне вказати на їхні якісні переваги над іншими формами сільськогосподарських підприємств.

Порівняно із особистими селянськими господарствами у ферм: значно більші наділи; високий рівень механізації праці; налагоджені зв'язки з банками, страховими компаніями, іншими суб'єктами господарювання; краще інформаційне забезпечення; вищий рівень кваліфікації та освіти працівників; вони дотримуються вимог технології виробництва; застосовують інновації та сучасні технології.

Основні переваги ферм над іншими формами сільськогосподарських підприємств такі:

– висока мотивація та відповідальність фермера (прибутковість ферми – добробут фермерської родини);

– структура управління (проявляється у відсутності проміжних управлінських ланок, оскільки в одній особі поєднано власника і виконавця, який прямо зацікавлений у прибутковості та ефективності свого господарства;

– простота організаційної структури, яка сприяє підвищенню ефективності виробництва та досягненню певних соціальних цілей;

– відсутність плінності кадрів та інших кадрових проблем (у період збирання врожаїв трудові ресурси поповнюються, залучаючи родичів та односельчан);

– вищі прибутки і рівень рентабельності, ніж в інших сільськогосподарських підприємствах;

– максимізація якості продукції;

– швидкість і гнучкість реагування на потреби ринку, яка надає фермерським господарствам ринкові переваги над конкурентами;

– соціальні переваги (фермерське господарство відповідно до своєї виробничої основи створює єдині умови життя для всіх членів сім'ї).

Отже, аналізування сучасного стану функціонування фермерських господарств в Україні дає підстави стверджувати, що цей напрям підприємницької діяльності в аграрній сфері має позитивні характеристики, які окреслюють подальші перспективи його розвитку. Водночас певні показники, що визначають ефективність фермерської діяльності, все ще не на достатньо високому рівні. Це спричинено певними проблемами, з якими стикається більшість фермерів.

По-перше, недостатнє матеріально-технічне оснащення, зокрема неоптимальна структура машинно-тракторного парку, неналежне забезпечення мінеральними та органічними добривами, пестицидами та іншими ресурсами.

По-друге, недостатня державна підтримка та недосконале законодавче забезпечення, зокрема й у сфері оподаткування фермерів.

По-третє, брак коштів для поновлення основних фондів, закупівлі матеріально-технічних ресурсів, зокрема через складність отримання кредитів.

По-четверте, суб'єктивізм та часом навіть негативне ставлення до фермерів як з боку представників виконавчої влади на місцях, так і громадськості загалом.

По-п'яте, нерегульованість ринку збуту сільськогосподарської продукції. Пріоритет у каналах розподілу мають великі підприємства, які формують партії товарної продукції в індустріальних розмірах. Саме таким партіям віддають перевагу посередники у каналах збуту. Окремим фермерам важко сформувати великі товарні партії, що негативно позначається на їхній конкурентоспроможності на ринку переробки.

По-шосте, низьке та неефективне інформаційно-консультативне забезпечення фермерської діяльності, що призводить до нестачі у фермерів спеціальних знань як щодо виробництва, так і щодо збуту продукції.

Наукова новизна та практична значущість

Висвітлено сучасний стан розвитку фермерських господарств в Україні як пріоритетної форми аграрних господарств. Охарактеризовано низку заходів для розвитку фермерських господарств. Наведено переваги фермерських господарств над особистими селянськими господарствами та над сільськогосподарськими підприємствами. Виявлено проблеми та перспективи фермерства в Україні.

Висновки

На нинішньому етапі розвитку економіки фермерські господарства є активними учасниками сільськогосподарського виробництва. Разом з тим, вони виконують і специфічні функції, притаманні саме цій формі підприємницької діяльності у сфері аграрного бізнесу.

Їх розвиток характеризується позитивними зрушеннями, але існують певні перешкоди, що не дають фермерам змогу реалізувати свій потенціал у повному обсязі. Виявлені під час дослідження проблеми, які постають перед фермерами, окреслюють напрями удосконалення їхньої діяльності та вимагають спільних дій як з боку самих фермерів, так і держави й суспільства загалом.

У сучасних умовах для реалізації потенціалу фермерських господарств на національному рівні необхідно вирішити певні проблеми: насамперед це нормативно-правове забезпечення сімейних фермерських господарств, демографічні, економічні, соціокультурні умови, в яких вони працюють, ведення сільськогосподарської, екологічної та соціальної політики, що сприяє життєстійкості фермерських господарств, поглибленню знань, розширенню поінформованості та обізнаності громадськості про фермерські господарства.

Перспективи застосування виконаних досліджень

Незважаючи на всі негаразди та труднощі, які постають перед фермерськими господарствами, можна стверджувати, що саме за цією формою господарств майбутнє аграрного комплексу України.

Для перспективного розвитку фермерства у країні необхідно, щоб уряд забезпечив максимальне сприяння фермерському руху, запровадивши ринок землі, науково обґрунтовану оцінку якості земельних наділів, а також надаючи матеріально-фінансову підтримку фермам як пріоритетній формі господарювання в

аграрному секторі. Окрім цього, потрібно сприяти підвищенню освітнього та професійного рівня фермерів і допомагати молодим фахівцям у сільській місцевості.

Література

- Бодак Г. І. (2018). Зарубіжний досвід розвитку сільськогосподарського виробництва. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*, Вип. 22.6, С. 164–169.
- Будзьяк В. М. (2018). Сільськогосподарське землекористування (економіко-екологічні та управлінські аспекти): монографія. К.: Оріон, 386 с.
- Жибак М. М. Стан та шляхи удосконалення функціонування фермерських господарств регіону URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/Vkhdtusg/2018_127
- Слісєєва Л. В. (2017). Експонентний розвиток краудфандингу як інструмент активізації інноваційної діяльності. *Економіка та суспільство*, № 8, С. 3–8.
- Malashevskiy M., Kuzin N., Palamar A., Malanchuk M. (2018). The problems of spatial ordering and taxation of agricultural lands. *Geodesy and Cartography*, Vol. 43, iss. 4, 166–172.
- Maltsoglou I., Koisumi T., Felix E. (2013). The status of bioenergy development in developing country. *Global Food Security*, No. 2(2), 104–109. Retrieved 20 Mar 2014. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211912413000163>. DOI: 10.1016/j.gfs.2013.04.002.
- Михайлик А. (2016). Фермерство: яке воно у світі. *Землепорядний вісник*, № 8, С. 16–18.
- MacDonald J. (2016). Family Farming in the United States. *Farm Economy*. March 04. URL: <http://www.ers.usda.gov/amber-waves/2016-march/familyfarming-intheunited-states.aspx#.VQfe2zyz19k>.
- Perovich L., Hulko O. (2019). Monitoring the actual ecological and economic situation of agricultural land use in Ukraine. *Geodezja i Kartografia*, Vol. 68, No. 2, 305–315.
- Sourisseau, J.-M. (2015). *Family Farming and the Worlds to Come*. Paris: Editions Quæ, 357 p. DOI: 10.1007/978-94-017-9358-2. URL: http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-017-9358-2_4.
- Stupen M., Stupen N., Taratula R., Dudych H. (2019). The methodological approaches to the assessment of the economic efficiency level of agricultural lands use of the region. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, Vol. 19, iss. 3, 557–562.
- Taratula R., Stupen N. (2019). Land resources management in Ukraine under the conditions of the local government reforming. *Scientific Papers. Series*

- “*Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*”, Vol. 18, iss. 4, 375–381.
- Сільське господарство України за 2018 р. (2019): статист. збірник України. К.: Держстат України, 392 с.
- Hoppe Robert A., Banke David E. (2005). Structure and Finances of U.S. Farms: Family Farm Report United States. Hoppe R. and (2016). USDA, *Agriculture Economic Information Bulletin*, No. 12, May, 50 p. DOI: 10.2139/ssrn.923592..
- Food and agriculture organization of the United Nation (FAO). Fao.org Retrieved February. 2015. URL: <http://www.fao.org/familyfarming>.

V. SAI*, L. VYNARCHYK, O. HULKO

The Department of Cadastre of Territory of Lviv Polytechnic National University, 12, S. Bandery str., Lviv, 79013, Ukraine, tel. +38 (032) 2582631, *e-mail: Vira.M.Sai@lpnu.ua

COMPARATIVE ANALYSIS OF TECHNICAL AND ECONOMIC INDICATORS OF FARMS

The purpose of the research of this scientific work is to assess the possibilities of development of farms in modern conditions, as well as to find out the problems and prospects of farms in Ukraine. Method. Farming is a form of entrepreneurial activity of citizens with or without the creation of a legal entity who have expressed a desire to produce marketable agricultural products, process and sell them in order to make a profit on land provided for family farming. An important role in the production of agricultural products is now given to farms that have actually become full-fledged entities in the agrarian diversified economy, have passed their first stage of formation and formation. The presence of a large number of large producers, problems of organization and location of wholesale markets, insufficient population of rural areas, inadequate level of resource supply - all this determines the specifics of the competitive environment in which farms operate. The task of development of farms in Ukraine requires the study of the peculiarities of their activities, analysis of the current stage of functioning of farms, identifying obstacles to their development and outlining areas for improvement of their activities. This is what determines the relevance of this article. Results. The scales and tendencies of development of farms in Ukraine, their place among other agricultural producers, including in the context of regions of Ukraine are analyzed. The main indicators of their activity are described. It is confirmed that despite the large number of farms, their place in the agricultural economy of Ukraine still remains insignificant. The main organizational and economic problems of farm development in Ukraine have been identified, which are related to the lack of equity, conditions for free access to credit, as well as the inadequate ratio between prices for technical equipment and agricultural products. The position of farms in the world is revealed. Scientific novelty and practical significance. The development of farming as a priority form of agricultural farms is shown. A number of measures for the development of farms are proposed. The advantages of farms over personal farms and over agricultural enterprises are given. Problems and prospects of farming in Ukraine are revealed.

Key words: agricultural enterprises; farms; efficiency; production; agricultural products; resource potential.

References

- Bodak H. I. (2018). Zarubizhnyi dosvid rozvytku silskohospodarskoho vyrobnytstva [Foreign experience in the development of agricultural production]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, Vyp. 22.6, S. 164–169.
- Budziak V. M. (2018). Silskohospodarske zemlekorystuvannya (ekonomiko-ekolohichni ta upravlynski aspekty): monohrafiia [Agricultural land use (economic, ecological and management aspects): monograph]. K.: Oriony, 386 s.
- Zhybak M. M. Stan ta shliakhy udoskonalennia funktsionuvannia fermerskykh gospodarstv rehionu [Status and ways to improve the functioning of farms in the region]. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/Vkhdtsug/2018_127.
- Yeliseieva L. V. (2017). Eksponentnyi rozvytok kraudfandynhu yak instrument aktyvizatsii innovatsiinoi diialnosti. [Exponential development of crowdfunding as a tool to intensify innovation]. URL: *Ekonomika ta suspilstvo*, No. 8, S. 3–8.

- Malashevskiy M., Kuzin N., Palamar A., Malanchuk M. (2018). The problems of spatial ordering and taxation of agricultural lands. *Geodesy and Cartography*, Vol. 43, iss. 4, P. 166–172.
- Maltsoglou I., Koisumi T., Felix E. (2013). The status of bioenergy development in developing country. *Global Food Security*, No. 2(2), P. 104–109. Retrieved 20 Mar 2014. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211912413000163>. DOI: 10.1016/j.gfs.2013.04.002.
- Mykhailyk A. (2016). Fermerstvo: yake vono u sviti [Farming: what is it in the world]. *Zemlevporiadnyi visnyk*, No. 8, S. 16–18.
- MacDonald J. (2016). Family Farming in the United States. *Farm Economy*. March 04. URL: <http://www.ers.usda.gov/amber-waves/2016-march/family-farming-in-the-united-states.aspx#.VQfe2yzy19k>.
- Perovich L., Hulko O. (2019). Monitoring the actual ecological and economic situation of agricultural land use in Ukraine. *Geodezja i Kartografia*, Vol. 68, No. 2, P. 305–315.
- Sourisseau, J.-M. (2015). Family Farming and the Worlds to Come. Paris: Editions Quæ, 357 p. DOI:10.1007/978-94-017-9358-2. URL : http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-017-9358-2_4.
- Stupen M., Stupen N., Taratula R., Dudych H. (2019). The methodological approaches to the assessment of the economic efficiency level of agricultural lands use of the region. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, Vol. 19, iss. 3, P. 557–562.
- Taratula R., Stupen N. (2019). Land resources management in Ukraine under the conditions of the local government reforming. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, Vol. 18, iss. 4, P. 375–381.
- Silske gospodarstvo Ukrainy za 2018 r. [Agriculture of Ukraine in 2018]: statystychnyi zbirnyk Ukrainy. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2019, 392 s.
- Hoppe R. A., Banke D. E. (2005). Structure and Finances of U. S. Farms: Family Farm Report United States. Hoppe and. USDA, *Agriculture Economic Information Bulletin* (2016), No. 12, May, 50 p. DOI: 10.2139/ssrn.923592.
- Food and agriculture organization of the United Nation (FAO). (2015). Fao.org Retrieved February. URL: <http://www.fao.org/familyfarming>.

